

تحلیل و بررسی تطبیقی سیلان هراکلیتوس، ثبات پارمنیدس و مثل افلاطون

رضا باذلی^۱، مهدی منفرد^۲

چکیده

وجودشناسی و مسئله هستی اصیل و غیراصیل از یونان باستان تاکنون همواره مورد بحث و بررسی فلاسفه بوده است. در میان فلاسفه یونان، هراکلیتوس، پارمنیدس و افلاطون بجهت نظریات خاصشان از اهمیت خاصی برخوردارند. هراکلیتوس معتقد به سیلان و تغییر دائم اشیاء بود و منکر ثبات در هستی، اما پارمنیدس برخلاف او، منکر تغییر و معتقد به ثبات و تغییرناپذیری هستی بود. این دو نظریه متضاد در نظریه مُثل افلاطون تبلور و ظهور پیدا کرد و او با بهره‌مندی از آن دو نظریه و بکارگیری سیلان دائم هراکلیتوس در جهان محسوسات و ثبات هستی پارمنیدس در عالم مُثل، نظریه اختصاصی خود را سامان داد. نوشتار حاضر مسئله وجود را از منظر این سه فیلسوف، مورد بررسی تطبیقی قرار داده تا هم‌سویی افلاطون با دو فیلسوف سلف خود را روشن و تبیین سازد. با تطبیق وجودشناسی این سه فیلسوف یونانی، روشن شد که میتوان نظریه ثبات پارمنیدس (راه حقیقت) و نظریه وحدت هراکلیتوس

۳۳

۱. دانشجوی دکتری فلسفه تطبیقی، دانشگاه قم (نویسنده مسئول): rezabazeli@gmail.com

۲. استادیار گروه فلسفه و کلام اسلامی، دانشگاه قم؛ mmonfared86@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۶/۹/۲۵ تاریخ تأیید: ۹۷/۱/۱۹

را با عالم مُثل افلاطون تطبیق داد و نظریه سیلان هراکلیتوس و راه گمان پارمنیدس با جهان محسوسات افلاطون، هم‌سویی و قرابت دارند.

کلیدواژه‌ها: هراکلیتوس، پارمنیدس، افلاطون، سیلان، هستی ثابت، نظریه مُثل

* * *

مقدمه

وجودشناسی^۱ و شناخت وجود اصیل و حقیقی و تمایز میان آن با وجود غیراصیل و غیرحقیقی از مسائل بسیار مهمی است که قدمتی به قدمت تاریخ فلسفه دارد و از یونان باستان تاکنون فلاسفه در اینباره به بحث و گفتگو نشسته‌اند. فلاسفه یونان همواره درصدد تحقیق و فلسفه‌ورزی درباره حقیقت هستی بوده‌اند که اولاً، وجود و هستی چیست؟ و ثانیاً، وجود اصیل و غیراصیل کدام است؟ هر یک از فلاسفه پاسخی درخور به این مسئله داده و در واقع فلسفه خود را براساس آن بنا نهاده و سامان داده‌اند. در این میان، سه تن از فیلسوفان یونان باستان (هراکلیتوس، پارمنیدس و افلاطون) از اهمیت خاصی برخوردارند. این اهمیت بجهت شخصیت برجسته آنها، فلسفه و آراء وجودشناختی هریک و تأثیرگذاری در فلاسفه پس از خود است. برخی هراکلیتوس را عمیقترین و قویترین فیلسوف پیش‌سقراطی دانسته‌اند.^(۱) پارمنیدس نیز هم بلحاظ عمق اندیشه و هم از حیث شخصیت اصیل و متعالیش مورد احترام و اهمیت فراوان بوده و هست؛ چنانکه افلاطون او را «شخصیتی محترم و حیرت‌آور» توصیف کرده و^(۲) از او با عنوان «پارمنیدس بزرگ» یاد میکند.^(۳) برخی پارمنیدس را پدر ماتریالیست و برخی دیگر پدر ایدئالیست^{۳۴} خوانده‌اند. برخی او را پایه‌گذار واقعی فلسفه و نخستین پایه‌گذار همبستگی میان اندیشه و هستی^(۴) و گروهی دیگر بنیانگذار منطق دانسته‌اند.^(۵)

در اهمیت افلاطون نیز فراوان سخن گفته شده است. عده‌یی او را بنیانگذار فلسفه راستین و نخستین فیلسوف جامع مؤثر بر همه حوزه‌های اندیشه و حقیقت^(۶)، بعضی

1. ontology